

STATENS SIVILRETTSFORVALTNING

Barne- og likestillingsdepartementet

Deres dato

Deres referanse

Vår referanse
2016/3482 VDA

Vår dato
30.01.2017

Høring - NOU 2016:16 - Ny barnevernslov

Statens sivilrettsforvaltning viser til Barne- og likestillingsdepartementets høringsbrev av 7. november 2016 med forslag til endringer i barnevernsloven.

Statens sivilrettsforvaltning stiller seg positive til tiltak som vil styrke barns rettigheter. Forslaget om å innføre en rett for barn til nødvendige tjenester og tiltak etter barnevernsloven, kan være et bidrag i så måte.

Vi har vurdert forslagene ut fra vår rolle som klagemyndighet og kompetansesenter for bl.a. saksfelterne rettshjelp og salær, og sett i lys av at Statens sivilrettsforvaltning er sentral vergemålsmyndighet.

Kapittel 4 Lovstruktur, språklig og teknisk forenkling

Statens sivilrettsforvaltning er positive til forslag som innebærer at barnevernsloven forenkles og gjøres mer brukervennlig. Vi har merket oss at utvalget har foreslått omfattende tekniske, strukturelle og språklige endringer i loven. Vi vil bemerke at dette vil medføre behov for regeltekniske endringer i rettshjelplovens bestemmelser om barnevernssaker. Både rettshjelploven § 11 første ledd nr. 2 om fri rettsråd og § 17 tredje ledd nr. 2 om fri sakførsel må tilpasses nytt regelverk.

Når det gjelder rettshjelploven § 11 første ledd nr. 2 bokstav a, gjør vi oppmerksom på at bestemmelsen også bør endres innholdsmessig. Etter ordlyden gjelder § 11 første ledd nr. 2 bokstav b «den som er part i sak hvor barnevernet har fattet vedtak som nevnt i lov om barnevernstjenester § 4-6 annet og tredje ledd, § 4-9 første og annet ledd og § 4-25 annet ledd annet punktum, men hvor vedtaket ikke blir etterfulgt av at barnevernet starter forberedelse til sak som behandles av fylkesnemnda etter kap. 7 i lov om barnevermtjenester». Da bestemmelsen ble utformet, ble klage over akuttvedtak rettet til barnevernstjenesten, som eventuelt forberedte og oversendte den til fylkesnemnda, dersom klagen ikke ble tatt til følge. Etter gjeldende regelverk sendes klager over akuttvedtak direkte til fylkesnemnda, jf. barnevernloven § 7-23. Dette er foreslått videreført i ny § 108.

Postadresse
Postboks 8027 Dep
0030 Oslo
www.sivilrett.no

Kontoradresse
Holbergsgate 1
Org. nr.
986 186 999

Telefon
22991325

Saksbehandler
Vivi Danielsen
Direktetelefon
22991312

E-post
vivi.danielsen@sivilrett.no
post@sivilrett.no

Ordlyden i rettshjelploven § 11 første ledd nr. 2 bokstav a) er ikke tilpasset endringen, og bestemmelsen kommer i dag i praksis bare til anvendelse når parten ikke klager på et akutt/hastevedtak. Når barneverntjenesten har fattet et slikt vedtak anses saken likevel som så alvorlig, at det er naturlig at den private part får hjelp og bistand til å vurdere saken, herunder vurdere om det skal fremmes en klage. Dersom parten klager til fylkesnemnda dekkes arbeidet som fri sakførsel etter rettshjelploven § 17 tredje ledd nr. 2, slik at § 11 første ledd nr. 2 bokstav a) ikke kommer til anvendelse. Bestemmelsen bør på denne bakgrunn forenkles og tilpasses ny barnevernslov.

Pkt. 6.7.3 og pkt. 16.3 Partsrettigheter og søksmålskompetanse for barn

Vi har merket oss forslaget om å senke aldersgrensen for barns partsrettigheter fra 15 år til 12 år. Dette vil innebære at flere barn får klagerett og rett til å bringe en sak inn for fylkesnemnda. Det er også foreslått at barn som har partsstatus gis søksmålskompetanse i tvangssaker. En utvidet gruppe barn vil dermed få krav på advokatbistand både når en sak bringes inn for fylkesnemnda og eventuelt for domstolen, jf. § 17 tredje ledd nr. 2 og § 16 første ledd nr. 2. I tillegg vil de ha krav på fritt rettsråd etter rettshjelploven § 11 første ledd nr. 2. Utvalget har lagt til grunn at forslagene vil gi økte kostnader til fri rettshjelp, jf. kapittel 11 om økonomiske og administrative konsekvenser. Statens sivilrettsforvaltning forutsetter at det vil bli foretatt en nærmere beregning av utgiftenes størrelse.

Pkt. 9.5.2.3 Gjennomføring av en undersøkelse

Det følger av pkt. 9.5.2.3 at det er barneverntjenesten som dekker utgifter til sakkyndige, også når fylkesnemnda oppnevner sakkyndig i sak for nemnda. Utvalget stiller spørsmål ved om ikke staten alltid bør dekke godtgjøringen til den sakkyndige, slik situasjonen er i saker for domstolen. Fordi spørsmålet om oppnevning og betaling av sakkyndige antas å bli behandlet av Særdomstolsutvalget, har Utvalget imidlertid valgt ikke å gå nærmere inn på dette. Statens sivilrettsforvaltning vil likevel bemerke at det, uavhengig av hvem som skal betale, bør vurderes å lov- eller forskriftsregulere plikten til å dekke utgifter til sakkyndige mv. i saker for fylkesnemnda.

Personer som er part i en sak som behandles av fylkesnemnda etter kap. 7 i lov om barneverntjenester har rett til fri sakførsel, jf. rettshjelploven § 17 tredje ledd nr. 2. Fri sakførselbevillingen omfatter i utgangspunktet også dekning av sideutgifter, herunder utgifter til sakkyndig, tolk og oppnevnte vitner. Det skal likevel ikke innvilges fri sakførsel til dekning av slike utgifter dersom bistanden dekkes av andre ordninger eller kan erstattes på annen måte, jf. rettshjelploven § 5. I praksis er det lagt til grunn at kommunen/barneverntjenesten skal dekke utgifter til sakkyndig mv, slik at rettshjelploven ikke kommer til anvendelse. Vi anser det hensiktsmessig med en klarere hjemmel for å gjøre unntak fra rettshjelploven.

Pkt. 11.10 Oppheving av vedtak om omsorgsovertakelse

Etter gjeldende rett treffes vedtak om oppheving av omsorgsovertakelse av fylkesnemnda. Utvalget foreslår at slike vedtak skal treffes av barneverntjenesten dersom partene samtykker. Statens sivilrettsforvaltning mener det bør avklares om den private part skal ha krav på fri sakførsel også dersom barneverntjenesten skal behandle saken. I dag utløses retten til fri sakførsel først når en sak oversendes til fylkesnemnda til behandling, men likevel slik at bistanden dekkes fra det tidspunkt det begjæres tilbakelevering.

Pkt. 11.11 Fratakelse av foreldreansvar

Utvalget foreslår i utkast til barnevernsloven § 27 første ledd at fylkesnemnda kan vedta at foreldrene skal fratas foreldreansvaret i sin helhet dersom det er truffet vedtak om omsorgsovertakelse og det foreligger særlige grunner som tilsier at fratakelse av foreldreansvaret er nødvendig for å ivareta barnets beste. Myndigheten til å frata vergeansvaret isolert ligger imidlertid til tingretten, jf. vergemålsloven § 19. Statens sivilrettsforvaltning erfarer at i de tilfeller hvor vergeansvaret, som først og fremst gjelder økonomiske forhold, jf. vergemålsloven § 17 første ledd, blir liggende igjen hos foreldrene, kan det ofte medføre utfordringer når det gjelder samhandling blant annet mellom vergene og fosterforeldrene. Noen av utfordringene er knyttet til å gjennomføre praktiske gjøremål som kan være av betydning for den mindreårige, blant annet opprettelse av bankkonto, utstedelse av bankkort, tegning av telefonabonnement og liknende. Hensynet gjør seg særlig gjeldende der omsorgsovertakelsen forutsettes å bli langvarig.

Etter Statens sivilrettsforvaltnings syn kan det være grunn til å vurdere om fylkesnemnda bør gis uttrykkelig hjemmel til å frata foreldrene vergeansvaret når det fattes vedtak om omsorgsovertakelse. Det som i tilfelle bør vurderes nærmere er om fratakelse av vergeansvar bør kunne skje uten at foreldreansvaret fratas i sin helhet, noe som anses vesentlig mer inngripende overfor foreldrene. Dersom fylkesnemnda gis en slik adgang i saker om omsorgsovertakelse, der det er klart at overtakelsen blir langvarig og hensynet til barnets beste tilsier at foreldrene ikke fortsetter som verger, vil det kunne medføre at påfølgende saker om fratakelse av vergeansvar for domstolen kan unngås.

Statens sivilrettsforvaltning støtter utvalgets forslag i § 27 annet ledd om at barneverntjenesten snarest skal informere fylkesmannen om at barnet har behov for ny verge. Etter vårt syn er det en fordel at det i ordlyden tydeliggjøres at det er fylkesmannen som lokal vergemålsmyndighet som har ansvar for å oppnevne verge.

Pkt. 12.13 og 17.3.2 Behandling av klager på hastevedtak i fylkesnemnda

Statens sivilrettsforvaltning har merket seg forslaget om at akutt/hastevedtak ikke lenger skal behandles i et «kort møte», jf. barnevernloven § 7-23 annet ledd. Det er foreslått at akuttsaker, etter en konkret vurdering i særlige tilfeller, kan behandles av ordinær nemnd. Varigheten på et slikt møte antas likevel normalt ikke å overstige én dag. Vi har ingen merknader til forslaget innhold, men vil gjøre oppmerksom på at valget av behandlingsform vil få betydning for betalingssystemet. Ved bruk av ordinære nemndsmøter i akuttklagesaker skal oppdraget betales med en stykkpris, basert på antall timer i nemnda, jf. stykkprisforskriften § 6 første ledd nr. 2. I dag betales advokatbistand i akuttklagesakene etter faktisk medgått tid, jf. salærforskriften § 7, idet møtet som avholdes ikke anses som et forhandlingsmøte som faller inn under stykkprisforskriften. Lengre møtetid og betaling basert på stykkpris vil medføre noe større utgifter til advokat/fri sakførsel. Idet det er forutsatt at ordinær nemndsbehandling bare skal skje i særlige tilfeller, legger vi imidlertid til grunn at utgiftsøkningen vil bli meget begrenset.

Kapittel 13 Kontakt og samvær

Vi har merket oss forslaget om at barnet skal ha krav på kontakt med søsken og besteforeldre, i tillegg til foreldrene. Det er i den forbindelse uttalt at andre enn foreldre og barn med partsrettigheter, ikke skal ha en rett til ubetinget fri sakførsel i saker som gjelder kontakt med barnet, jf. pkt. 13.7.2.4. Statens sivilrettsforvaltning mener at denne regelendringen bør inntas og fremgå direkte av rettshjelploven § 17 tredje ledd nr. 2. Slik bestemmelsen lyder i dag skal det gis fri sakførsel i alle saker som skal behandles av fylkesnemnda etter kap. 7 i lov om barneverntjenester, herunder saker om samvær/kontakt.

Pkt. 14.3.3 Støtteperson for foreldrene

Utvalget foreslår å styrke oppfølgingen av foreldre etter en omsorgsovertakelse, bl.a. ved å tilby dem en støtteperson. Støttepersonen skal gi foreldrene hjelp og støtte med de spørsmål den enkelte måtte ha i kontakt med det offentlige, og hjelpe dem med forberedelse og evaluering av møter mv. Det er uttalt at støttepersonen skal fungere som et bindeledd mellom foreldrene og barneverntjenesten. Skjæringstidspunktet for oppnevning settes til tidspunktet for rettskraftig avgjørelse om omsorgsovertakelse, ettersom foreldrene frem til dette tidspunkt vil ha rett til bistand fra advokat dekket av det offentlige.

Statens sivilrettsforvaltning er enig i at skjæringstidspunktet settes ved det tidspunkt foreldrene ikke lenger har krav på advokatbistand betalt av det offentlige. Ved en slik løsning unngår man en uklar rollefordeling mellom advokat og støtteperson. I tillegg unngår man å måtte betale for at disse delvis utfører samme arbeid. En støtteperson vil for øvrig avhjelpe foreldrenes behov for etterfølgende advokatbistand. Slik bistand dekkes bare helt unntaksvis som fritt rettsråd, jf. rettshjelploven § 11 tredje ledd. Vår erfaring er imidlertid at det regelmessig søkes om dekning av advokatutgifter til mer eller mindre kontinuerlig oppfølging av forhold som relaterer seg til en barnevernssak. Behovet for bistand er ikke nødvendigvis av juridisk karakter, og må i stor grad antas å kunne ivaretas av en støtteperson.

Pkt. 16.7 Trygghetsperson

Utvalget har foreslått å erstatte dagens system med talsperson, tillitsperson og tilsynsperson med at barnet får én trygghetsperson. Vedkommende skal oppnevnes og gis godtgjøring av fylkesmannen.

Statens sivilrettsforvaltning er enig at det er mange gode grunner som tilsier at barn skal kunne forholde seg til kun én person. Vi har imidlertid merket oss at oppnevningen av trygghetspersonen skal skje fra det tidspunkt barneverntjenesten fremsetter forslag om tiltak for fylkesnemnda, eventuelt tidligere dersom nemnda mener barnet har behov for det. Videre har vi forstått det slik at det skal oppnevnes en trygghetsperson til alle barn, uavhengig av om de er part og er representert ved advokat. Dette vil, slik vi ser det, kunne resultere i at advokat og trygghetsperson til dels ivaretar samme oppgaver, og kan kreve betaling for samme bistand. For å unngå dette er det viktig å ha klare retningslinjer for trygghetspersonens mandat. Det er også et spørsmål om det er behov for å oppnevne en trygghetsperson allerede på det tidspunktet det fremmes forslag om tiltak, dersom barnet selv er part og representert ved advokat. Vi viser til at det i dag ikke oppnevnes en talsperson for barnet i slike tilfeller, jf. pkt. 16.7.2.1.

Utvalget vurderer i punkt 16.7.3 om en vergeordning kan være et alternativ for å samle de ulike rollene i en barnevernssak. Utvalget har ikke hatt mulighet for å utrede en mulig løsning med verge for barnevernsbarn i tilstrekkelig grad, men mener det er grunn til å se videre på dette.

Statens sivilrettsforvaltning er i utgangspunktet positive til utvalgets forslag om å se videre på en mulig ny vergeordning for barnevernsbarn. I den forbindelse vil vi imidlertid vise til hva et vergemål for mindreårige innebærer etter gjeldende rett, jf. vergemålsloven kapittel 3. Det følger av vergemålsloven § 16 at verge for en mindreårig er den som har foreldreansvar for den mindreårige etter reglene i barneloven, og som er myndig. Med mindre noe annet er bestemt, handler vergen på den mindreåriges vegne i økonomiske forhold og hvor det ellers følger av annen lovgivning, jf. vergemålsloven § 17 første ledd. Vergen har derimot en begrenset rolle i barnevernssaker. Vergens oppgave når barnet er under barnevernets omsorg er primært å ivareta barnets interesser på andre områder enn de som hører inn under barnevernets ansvarsområde. Dette er også påpekt av utvalget i utredningens punkt 16.7.2.4.

Etter Statens sivilrettsforvaltnings oppfatning vil det kreve en omlegging av vergerollen for mindreårige dersom denne skal tillegges nye oppgaver som i dag ligger til tillitsperson, talsperson og tilsynsperson i en barnevernssak. En eventuell innføring av en ny vergeordning i barnevernssaker vil sannsynligvis også nødvendiggjøre endringer i vergemålsloven. Omfanget av slike endringer vil bero på hvilke konkrete løsninger en eventuell utredning gir grunnlag for. Statens sivilrettsforvaltning vil kunne gi ytterligere innspill om dette dersom en eventuell utredning gjennomføres.

Spørsmål om behov for trygghetsperson i saker om fratakelse av vergeansvar

Det følger av utkastet til barnevernsloven § 79 første ledd første punktum at barnevernstjenesten skal sørge for at barnet får oppnevnt en trygghetsperson ved begjæring om tiltak etter barnevernsloven § 95. Sistnevnte bestemmelse gjelder innledning av sak for fylkesnemnda. Statens sivilrettsforvaltning vil i den forbindelse reise spørsmålet om det også i saker for domstolen om fratakelse av vergeansvar kan være behov for å gi mindreårige rett på en trygghetsperson.

Det følger av vergemålsloven § 16 at fylkesmannen skal oppnevne ny eller midlertidig verge dersom den mindreårige er «uten fungerende verge». Bestemmelsen kommer til anvendelse i tilfeller hvor det ikke finnes noen som utfører oppgavene som verge for den mindreårige. Forarbeidene til vergemålsloven (Ot.prp.nr.110 (2008-2009) s. 174) nevner tilfeller som omfattes av bestemmelsen, herunder at begge foreldrene er døde eller forsvunnet, eller der de er midlertidig satt ute av stand til å utføre vergeoppgavene, for eksempel på grunn av sykdom. I saker der den mindreårige allerede har en fungerende verge, vil oppnevning av en annen verge enn foreldrevergene derfor forde at det foretas en fratakelse av vergemålet fra foreldrene.

Etter begjæring fra fylkesmannen treffer retten beslutning i første instans når det er aktuelt å frata en verge vergeoppgaven mot vedkommendes vilje, jf. vergemålsloven § 19. Statens sivilrettsforvaltning har ikke foretatt en nærmere vurdering av den mindreåriges behov i saker om fratakelse av vergeansvar for domstolen. Vi antar likevel at den mindreårige kan ha særlige behov for oppfølging i slike saker. I den forbindelse viser vi til at når den mindreårige er over 12 år, og ellers når den mindreåriges modenhet og alder tilsier at han eller hun er i

stand til å danne seg en mening om saksforholdet, skal den mindreårige høres før avgjørelsen tas, jf. vergemålsloven § 19 første ledd tredje punktum. I utkast til barnevernsloven § 79 annet ledd er det blant annet angitt at barnet «kan ha med seg trygghetspersonen i møter med barnevernstjenesten» og at trygghetspersonen kan «formidle barnets syn i saker som behandles av fylkesnemnd eller domstol». Etter vårt syn kan det være grunn til å vurdere om tilsvarende tilgang på en trygghetsperson som foreslått av utvalget i sak for fylkesnemnda, også kan være egnet til å styrke barnets rettsstilling i saker som gjelder fratakelse av vergeansvar for domstolen.

Med hilsen

Wenche Bjørland
avdelingsdirektør

Vivi Danielsen
fagdirektør

Dette brevet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevet underskrift